

С. С. Поліщук,
канд. філол. наук,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
доцент кафедри української мови та мовної підготовки іноземців

ЛЕКСИКА ГОВІРОК СЕРЕДНЬОГО НАДБУЖЖЯ В ДІАЛЕКТНОМУ СЛОВНИКУ

У статті репрезентовано фрагмент «Словника говірок Середнього Надбужжя». Об'єктом вивчення стала сільськогосподарська лексика, зафіксована в говірках середньонадбузького ареалу, а предметом дослідження – організація вказаного лексичного шару в діалектному словнику. Джерелами фактичного матеріалу послуговували аудіозаписи живого народного мовлення загальною тривалістю 205 год. 54 хв. 13 с., зроблені в 74 населених пунктах середньонадбузького ареалу впродовж 2014–2016 рр.

У статті використано загальнонаукові методи дослідження: аналіз, синтез і спостереження, що уможливили виявлення й систематизацію говіркового матеріалу; описовий метод застосовано під час аналізу народного мовлення. Спеціальні лінгвістичні методи дослідження: анкетування й інтерв'ювання сприяли фіксації говіркового мовлення, контекстуально-інтерпретаційний аналіз дав змогу виявити трансформації семантичного обсягу лексем, які функціонують у мовленні носіїв говірок Середнього Надбужжя, лінгвогеографічний метод уможливив ілюстрацію ареології зафіксованих назв.

У праці описано структуру словникової статті. Реєстрові лексеми паспортизовано літерними скороченнями назв обстежених населених пунктів і посиланнями на «Етимологічний словник української мови» (1982–2012), Одинадцятитомний «Словник української мови» (1970–1980), «Словник української мови» за ред. Б. Д. Грінченка» (1907) та «Словник українських говорів Одещини» за ред. О. І. Бондаря (2011), якщо відповідне слово зафіксовано у вказаних лексикографічних джерелах як діалектизм.

З метою глибшого розкриття семантики реєстрового слова й більш детального опису специфіки середньонадбужьких говірок, додано речення та мікротексти діалектного мовлення з обов'язковою вказівкою на населений пункт, де їх було записано. Особливості вимови відбито й ілюстративний матеріал представлено за допомогою загальної фонетичної транскрипції для запису українського літературного й діалектного мовлення, яка запропонована в першому томі «Атласу української мови».

Опрацьований лексичний матеріал увиразнює своєрідність говірок середньонадбужького ареалу, про що свідчать яскраво виражені лексичні, фонетичні, рідше – акцентуаційні та граматичні варіанти говіркових назв.

Ключові слова: діалектний словник, словникова стаття, говіркова лексика, говірки Середнього Надбужжя, середньонадбужьких ареал.

S. S. Polishchuk,

PhD in Philology,

Odesa National University named after I. I. Mechnikov,

Ukrainian Language and Foreigners' Language Training Department Associate Professor

VOCABULARY OF THE MIDDLE BUG AREA DIALECTS IN THE DIALECT DICTIONARY

The article presents a fragment of the “Dictionary of the dialects of the Middle Bug area”. The object of the study is agricultural vocabulary documented in the dialects of the Middle Bug area. The subject of the study is the organization of this lexical layer in the dialect dictionary. The sources of the factual material are audio recordings of vernacular speech with a total duration of 205 hours 54 min. 13 s., made in 74 settlements of the Middle Bug area during the period of 2014–2016.

The article uses general scientific methods of research: analysis, synthesis and observation, which made it possible to identify and systematize the dialect material; the descriptive method was used in the analysis of vernacular speech. Special linguistic research methods: questionnaires and interviews contributed to the documenting of dialect speech, contextual and interpretive analysis allowed to identify transformations of the semantic scope of lexemes functioning in the speech of speakers of the Middle Bug dialects, linguogeographical method made it possible to illustrate the areology of the documented names.

The article describes the structure of a dictionary entry and presents a fragment of the “Dictionary of the dialects of the Middle Bug area”. The register lexemes are marked with letter abbreviations of the names of the examined settlements and with the references to the “Etymological Dictionary of the Ukrainian Language” (1982–2012), the “Eleven-volume Dictionary of the Ukrainian Language” (1970–1980), the “Dictionary

of the Ukrainian Language edited by B. D. Hrinchenko" (1907), and the "Dictionary of Ukrainian Dialects of Odesa Region" edited by O. I. Bondar (2011) if the respective word is documented as a dialectism in the above lexicographic sources.

In order to reveal the semantics of a register word and describe in more detail the specifics of the Middle Bug area dialects, sentences and microtexts of dialect speech with the obligatory indication of the settlement where they were recorded have been added. The peculiarities of pronunciation are reflected and illustrative material is presented using the general phonetic transcription for recording Ukrainian literary and dialect speech, which is proposed in the first volume of the "Atlas of the Ukrainian Language".

The analyzed lexical material emphasizes the originality of the Middle Bug area dialects, as evidenced by pronounced lexical, phonetic and, less often, accentual and grammatical variants of dialect names.

Key words: dialect dictionary, dictionary entry, dialectal vocabulary, dialects of the Middle Bug area, Middle Bug area.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Сторінки діалектних словників зберігають не тільки слова як лексико-семантичні одиниці, а й віддзеркалюють звичаї, традиції, уподобання носіїв говірки, ілюструють зразки живого народного мовлення, збагачують емпіричну базу української діалектології, фіксують історичні факти, указують на ареальне поширення говіркових явищ, допомагають простежити міжмовні й міждіалектні контакти тощо. Поділяємо думку науковців щодо необхідності укладання «Словника українських народних говорів» [27, с. 177]. Розуміємо, що передумовою створення праці такого масштабу є якнайповніше обстеження кожної говірки українського діалектного континууму. «Словник говірок Середнього Надбужжя» розглядаємо як частину «Словника українських народних говорів», що й визначає актуальність нашого дослідження.

Аналіз досліджень із проблеми. Детально заналізували стан і перспективи української діалектної лексикографії О. І. Бондар у статті «Українське діалектне словникарство початку ХХІ століття» (2012) [4, с. 127–142], Т. М. Тищенко у статті «Принципи укладання словника східноpodільських говірок» (2021) [23, с. 82–84] та ін. Загальними й тематичними лексикографічними працями українське діалектне словникарство збагатили Г. Л. Аркушин та ін. (Західне Полісся) [1], Г. Г. Березовська, Т. М. Тищенко та ін. (Східне Поділля) [2; 23, 24], О. І. Бондар, А. А. Москаленко та ін. (Одещина) [СУГО; 14], Д. М. Брилінський, І. В. Гороф'янюк та ін. (Поділля) [5; 13], М. О. Волошинова, К. Д. Глуховцева, В. В. Леснова та ін. (Східна Слобожанщина) [21], Г. І. Мартинова, Т. В. Щербина та ін. (Середня Наддніпрянщина) [12; 27], А. А. Сагаровський та ін. (Центральна Слобожанщина) [19], Н. В. Хобзей, О. І. Сімович, Т. О. Ястремська, Г. М. Дидик-Меуш та ін. (Гуцульщина) [9], В. А. Чабаненко та ін. (Нижня Наддніпрянщина) [26] тощо. Опрацюванню однієї говірки присвятили свої праці: Т. В. Щербина (с. Журавка Шполянського р-ну Черкаської обл.) [27], А. С. Зеленько (с. Чайкине Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл.) [11],

З. М. Бичко (с. Грабовець Стрийського р-ну Львівської обл.) [3], М. В. Вербовий (с. Лозоватка Криворизького р-ну Дніпропетровської обл.) [6] та ін.

Вивчення лексики східноpodільських говірок входить у коло наукових інтересів Г. Г. Березовської (назви одягу, взуття і прикрас) [2], Л. Б. Поліщук (назви традиційного будівництва) [16], Т. М. Тищенко (назви бджільництва, родильного обряду тощо) [22, 25] та ін. Дослідження лексики західностепових говірок має місце у працях П. Ю. Гриценка (тваринницька лексика) [7], О. А. Дакі (ботанічна лексика) [10], В. А. Каназірської (назви одягу та аксесуарів) [18] та ін. Словник говірок середньонадбузького ареалу, який поєднує східноpodільські говірки podільського говору південно-західного наріччя та західностепові говірки степового говору південно-східного наріччя української мови, доповнить, розширить та збагатить напрацьовані діалектологами матеріали.

Мета нашої розвідки – репрезентувати фрагмент «Словника говірок Середнього Надбужжя». Її **завдання**: записати в східноpodільських та західностепових говірках і ввести до наукового обігу найменування на позначення реалій сільського господарства та почати роботу над укладанням указаної лексикографічної праці. **Об'єктом вивчення** є лексика середньонадбузьких говірок, а **предметом** – її організація в діалектному словнику. **Джерела фактичного матеріалу** – аудіозаписи живого народного мовлення загальною тривалістю 205 год. 54 хв. 13 с., зроблені в 74 населених пунктах середньонадбузького ареалу впродовж 2014–2016 рр.

У статті використано **загальнонаукові методи дослідження**: *аналіз, синтез і спостереження*, що уможливили виявлення й систематизацію говіркового матеріалу; *описовий метод* застосовано в процесі аналізу народного мовлення. **Спеціальні лінгвістичні методи дослідження**: *анкетування й інтерв'ювання* сприяли фіксації говіркового мовлення, *контекстуально-інтерпретаційний аналіз* дав змогу виявити трансформації семантичного обсягу лексем, які функціонують у живому мовленні носіїв говірок Середнього Надбужжя, *лінгвогеографічний метод* уможливив ілюстрацію ареології зафіксованих назв.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше зроблено спробу укладання диференційного діалектного «Словника говірок Середнього Надбужжя» на матеріалі сільськогосподарської та дотичної до неї лексики, пов'язаної з народним господарюванням. **Теоретична цінність** отриманих результатів полягає в загальній характеристиці структури словникової статті та у представленні лексики говірок Середнього Надбужжя в діалектному словнику. **Практичне значення** полягає у введенні до наукового обігу нового фактичного матеріалу, який збільшує емпіричну базу української діалектології в цілому й може застосовуватися під час укладання спеціальних питальників і методичних посібників та в подальшій розробці вишівських базових і спеціальних курсів.

Виклад основного матеріалу. Структуру словникової статті вбачаємо такою, де реєстрове слово, якщо воно відмінюване, подано в початковій формі великими літерами жирним шрифтом за українською абеткою, напр.: **ВРЕМНЯ, ГАЙДУРНИЙ, СІВАТИ.**

Далі у квадратних дужках малими літерами жирним шрифтом відбито вимову цього слова, напр.: [ўремн'а], [гаїдурний], [с'івати]. Потім названо стислу найнеобхіднішу граматичну інформацію реєстрової лексики, напр.: закінчення родового відмінка однини чи називного відмінка множини іменників, їхні рід та число; закінчення родових форм для прикметників; закінчення родового відмінка для кількісних числівників; деякі особові закінчення, вид, перехідність / неперехідність для дієслів; указано частинимовну приналежність для займенників, прислівників і службових частин мови. Кожну окрему семему багатозначного слова відокремлено арабською цифрою. Слова витлумачено лексичними відповідниками літературної мови, або розкрито описово. Реєстрові лексеми паспортизовані літерними скороченнями назв обстежених населених пунктів. Якщо відповідне слово зафіксовано як діалектизм в «Етимологічному словнику української мови» (1982–2012) [ЕСУМ], Одинадцятитомному «Словнику української мови» (1970–1980) [СУМ], «Словарі української мови» за ред. Б. Д. Грінченка (1907) [Грінч.], «Словнику українських говорів Одещини» за ред. О. І. Бондаря (2011) [СУГО], цю інформацію зазначено в нашій словниковій статті й підтверджено посиланням на відповідне лексикографічне джерело. З метою глибшого розкриття семантики реєстрового слова та більш детального опису специфіки середньонадбузьких говірок, репрезентовано речення і мікротексти діалектного мовлення з обов'язковою вказівкою на населений пункт, де їх було записано. Особливості вимови відбито та ілюстративний матеріал представлено за допомогою загальної фонетичної транскрипції для запису українського літературного й діалектного мовлення, яка запропонована в першому томі «Атласу української мови» [АУМ]. Фонетичні й морфологічні варіанти реєстрових слів наводимо в різних словникових статтях.

Фрагмент словника:

ВРЕМНЯ [ўремн'а], **-я**, *ім., сер.* Врем'я, час (Мощ., Люшн.; [Грінч. IV, с. 350]); **ВСЬО ВРЕМНЯ** [ўс'о ўремн'а] – постійно (Мощ.): *чолов'ік пол'убл'ає / бо в'ін тоже ўс'о ўремн'а про'водиў у с'іл'ському господарств'і / бригадиром т'ракторної бригади прац'уваў* // (Мощ.).

ВРЕМЯ [ўрем'а], **-я**, *ім., сер.* (Дуб., Таш.; [ЕСУМ I, с. 432–433; СУМ I, с. 758]); **ВСЬО ВРЕМЯ** [ўс'о ўрем'а] (Таш.) див. **ВРЕМНЯ** [ўремн'а]: *...а тоді там через ўрем'а ўже пробуўт чи воно ўже готове / вит'агаўт / сушат / тоді ўже обробл'аўт...* // (Банд.); *т'ут'ун / це во ўрем'а в'іни в'рошчували* // (Дуб.); *ран'че ш'т'іл'ки ржаній хл'іб буў / ну ўак ран'че / ўак с'їяли жито / бо пшиниц'у ни ўс'о ўрем'а с'їяли* // (Таш.); **В СТАРЕ ВРЕМЯ** [ў.старе ўрем'а] – давно, багато років тому (Дол.): *а ўаке хароше на с'ін'а спражити ото с'конопл'їў* // *ўз'ати на с'ін'а / спражити / це колис' казали ў.старе ўрем'а мако'гона доїти* // (Дол.).

ГАЙДАРАК [гаїда'рак], **-а**, *ім., чол. 1.* Добірна конопля, з якої збирають на посів насіння (Берез., Біл. Кам., Вільш., Гвозд. П., Дуб., Йос. 2, Кур. Лоз., Нед., Осич., Таш., Чаус. Др.; [ЕСУМ I, с. 453; СУГО, с. 47]): *на с'іміна лишали / гаїдараки* // (Вільш.); *гаїдарак / це на на с'ін'а його остаў'али іс'ц'ого ж / шо садили на т'кане / знач'ім'*

остаўл'али один сп'іц'ал'но і ў'ін р'іс в'ілікіі кр'іслат'іі / і т'од'і на'с'ін'а зб'ір'али / і це на'с'ін'а т'од'і с'і'й'али // (Дуб.); гайдарак / це там де ли'шайут на на'с'ін'а // шоб на д'руг'іі год с'і'й'ати! // (Осич.), во'но та'ке розга'лужи'не / гайдарак // (Осич.); конопил' йес'т' рос'те стиб'лом / а ў'ес'т' рос'те куш'чом / ъот ъак ос'о'го о'це / бач / це в'е'і'чно з'елене дереў'це / куш'чик / о'с'о... / ну ў' конопл'а так бу'вайе / з'руб'е стиб'ло і / в'е'і'ти рос'тут / в'е'і'точки та'к'і т'ри'май'уц'а і / напо'доб'і'іі / от ъточно по'хоже / ъак на ъя'лінку во'но / на ъя'лінку так і / ъточно так і рос'те // гайдара'ки / гайдарак п'равил'но // (Чаус. Др.). **2.** Коноплина, що вир'осла окремо (Вільш.): бу'ли гайдара'ки / ну / це так / ъак 'дик'і // во'ни так рос'ли / ъобш'ім п'ради'во рос'те во'но од'но сте'б'ло так / ъак ъвудли'шче о'с'о / о / а гайдарак в'ін ги'л'лаку / в'е'тки / ба'гато в'е'ток в'ід 'н'ого в'ід'ход'ит // (Вільш.).

ГАЙДУР [гайдур], -а, ім., чол. **1.** діал. див. **ГАЙДАРАК** [гайда'рак] у 1 знач. (Берест., Біл. Кам., Благ., Богд., Вел. Кир., Вільш., Гай., Джул., Дол., Зав., Зелен., Кам., Кидр., Кін., Кон., Кош.-Ол., Красн., Луг., Люшн., Нов., Осич., Покр., Пол., Пот., Сол., Солг., Став., Уст., Флор., Ясен. Др.; [СУГО, с. 47]): іс п'рад'іва ътоже та'ко по ъід'ному с'і'й'али гайду'р'і // то п'рад'і'во гу'сте бу'ло д'л'а ъц'его / а ъто / д'л'а с'і'м'і'ноў лиш рос'ло / гайду'р // (Вільш.); ну с'і'й'али ъіх так 'густо / а ъдес' ну ъдес' там по 'город'і гайду'р / і ъ ъ'н'ого з'ир'но / с'і'м'іа наз'ивай'уц'а во'но і з' ъ'н'ого ро'били 'даже мо'локо / от / т'ерли ъі'го / ц'і'дили / ва'рили ъак'іс' ка'бак на ътому мо'лоц'і / на ътому ъ'с'о'му / то о'це // (Зав.). **2.** Рослина, що вир'осла окремо, напр., коноплина то'що (Сальк., Чер.): ну / не ът'і'ки 'можут' наз'ивати ц'і' конопл'і гайду'р / а ъ ъ'ак од'і'ноко дес' рос'те / та ъ о'це // (Сальк.); гайду'р / гайду'р'і / це ъ'акшо во'но там в'исипал'ос'а ъ ъ'ц'ему 'роц'і / так / а т'од'і з'і'ш'ло там дес' на 'город'і од'ин рос'те / д'руг'іі / т'р'ет'іі / в'ін 'дуже та'кіі кр'іслат'іі / це гайду'р на ъ'н'ого ка'зали // (Чер.). **3.** жарт. Чоловік (Дол.): гайду'р'і / це так чо'ло'в'і'ка наз'ивай'ут / от гайду'р п'ішоў // чо'му так наз'ивали чо'ло'в'і'ка? // ну / гайду'р / бо / знач'і'т' / ъ ъ'н'о'му 'тоже / ъ'ак ъ гайду'ров'і / ба'гато на'с'ін'а / ба'гато на'с'ін'а бу'ло ъ гайду'ров'і / в'ін од'е'л'но р'іс здо'ров'і' / мо'ц'н'і'і / кр'іслат'і'і / на ъ'н'о'му на'с'ін'а ба'гато // (Дол.).

ГАЙДУРІ [гайдур'і], -ів, ім., мн. **1.** діал. Коноплі, рідко посіяні, спе'ці'ально на на'с'ін'я (Бай., Банд., Вел. Тр., Вільх., Жак., Меч., Мо'ц., Осі'ів., Підгор., Піщ., Пуж., Савр., Сын'к., Слюс., Тауж., Черн.; [ЕСУМ I, с. 453; СУГО, с. 47]): гайду'р'і / то на на'с'ін'а ли'шал'ос'а // (Банд.); з'араз з'до'ій'м ма'ко'г'она // це п'рад'і'во / са'дила 'ба'бушка п'рад'і'во / а / рос'ли та'к'і гайду'р'і здо'ров'і'! / шо ътам б'і'л'і'ше / круп'н'і'шче з'ир'но // то ъце 'бабушка о'того з'ир'на / п'ід'жаре ъо'го на 'ско'во'ротк'і / а т'од'і ут'ре ъ ма'к'і'т'р'і / а т'од'і на 'окр'і'н / во'но про'к'і'п'і'ло / полу'чай'уц'а б'і'лен'ке / ъ'ак мо'локо // (Жак.); гайду'р'і с'і'й'али / до'п'ус'т'і'м / по 'кар'тош'ці ъо'го с'і'й'али р'і'ден'ко / а т'од'і / ъ'ак 'бач'или / шо ъце ну 'мат'і'рка / а п'л'оск'і'н' / а п'л'оск'і'н' ну 'бу'де там на'с'ін'а на ъ'о'му / мат'і'рка / то там бу'де на'с'ін'а // (Меч.); с'і'й'али сп'і'ц'ал'но гайду'р'і наз'ивали // (Осі'ів.); а гайду'р'і / то / це р'і'ден'ко / та ъ з' ъ'н'ого с'і'м'і'на бу'ли // (Савр.); а гайду'р'і / це р'і'ден'ко ъ ку'куруз'і к'и'дали / та ъ во'ни здо'ровец'к'і / та ъ це з' них на'с'ін'а ба'гато // (Слюс.). **2.** Коноплина, що вир'осла окремо (Каз.,

Саб.): зрубували / вірубували / воно зрубе / і конопля / і гайдурі / воно / воно ж зрубе росте / ни тоненке / і воно йе трошки тонче / йак моїа рука росте // (Каз.), то_то / шо саме воно цвіте / ці гайдурі / а_ці / шо_сїйали на_п'радїво / то_воно_ш тоненке / його тако в'їд'оргували з:имлї і тодї ў_ці ўїазували / молодили с'нїпки і_везли до_бугу на_мочували // (Каз.); гайдурі ростут / воно нїкуди / воно так розростаїуца / йак о_то / їдеришо старе! / шо_воно ни_можна його / ну / мочити / нїчого // (Саб.). **3.** Рослина, яка викидає насіння, напр., буряк тощо (Йос. 1): гайдурі і ў_бур'аках йе // о_ці / йак'ї на_сїн'а викидаїут // (Йос. 1).

ГАЙДУРНИЙ [гайдурний], -а, -е, прикм. Виготовлений з насіння конопель (Моц.): з_гайдур'їу зби_рали на_сїн'а т'їл'ки воно було при_годне д_ля / ну / ў_п'їшчу засто_совували його // з_н'ого робили гаїдурне та_ке молочко і_воно було ї_дуже ї_добре // кашу ва_риш / а_тодї тим молочком пома_стили ў_її / по_лили і_воно ї_дуже па_хуче було // (Моц.).

ГУБРУШ [губруш], -а, ім., чол. Убрўс, скатерка (Жак.; [ЕСУМ VI, с. 12; СУМ X, с. 361]): а_мама п_рала на_п'радку то_нен'к'ї ці (про прядиво) / та_ї з_цїх то_нен'к'їў / і / скатирка / називали г_убрушом і_цїї / і_шо ше було?... // (Жак.).

ГУЛЬКА [гул'ка], -и, ім., жін. Сорт ярої безостої пшениці (Вільш., Осич., Чермер.; [СУГО, с. 58]): гу_л'ка пш_їниц'а йе / да_ўно / шо_сїйали // (Осич.), ран_ше гу_л'ка була // й_ара пш_їниц'а во_на // ви_сїноу с'їйали // (Осич.).

ДВАЦІТЬ [двац'їт'], -ти, -тьох, числ. кількісний. Двадцять (Богд., Гай., Жак., Луг., Солг., Таш., Хащ.): воло_куша / це та_ка / с'ет_ка / метр'їу два_цїт' і_це / йе / а_кам_байн / йак ко_сит пш_їниц'у / л'убе зир_но / та_ї ски_даїе ко_пки / і_це ми за_кїдаїм / шо_можна за_фа_тити ї_дес'їт' купок тих / нас ш'їс'їт' душ це було ко_ло воло_куш'ї // і / за_кїдаїм / то_дї ш_ч'їпл'уїм і_т'а_гним до_с_тирти // а_тут ко_пники ў_же з_н_їеу рос_праў_л'аїуца // (Богд.); л'ента / то на_дес'їт' метр'їу / чи на_два_цїт' метр'їу // (Гай.); св'ї йе а_ўто_к_лаў / на_ч'ї_тирна_цїт' л'їт_рових б_анок / або два_цїт' в'їс'їт' п'їў_л'їт_рових // (Жак.); ў_мени йе ко_рова / цї_пок ї_дес'їт' метр'їу чи по_два_цїт' і_к'їл / за_роги / за_ш_їйу / в_їгнаў / при_ї_а_з_аў чи за_б_їу там / зас_вир_лїў // (Таш.).

ДВІНАЦІТЬ [дв'їнац'їт'], -ти, -тьох, числ. кількісний. Дванадцять (Гай., Жак., Кїн., Меч.): ко_ли ми_нї було дес'ї_рок'їу з_дв'їна_цїт' / п_ї_ат_на_цїт' / то ў_нас / ў_ко_л_гос_п'ї з_речку зби_рали / ко_сарки бу_ли та_к'ї // (Гай.); ї_д'їд в'ив'їу ку_ри о_ці б'їл'ї воло_хо_но_г'ї та_к'ї // с_л_ер_во_маїс_ка вис_лалї два_цїт' ш_тук й_а_ї_їу і_в_сид'ї_лос' дв'їна_цїт' кур_чат / так ў_сї г_арно ви_бавили... // (Жак.); йа ко_ли роб_їў ў_с_во_їе ў_рем'а ў_со_ў_хоз'ї / ў_нас було дв'їна_цїт' тис_а_ч го_лоў о_в_ец' // ...ў_нас бу_ли ми_ро_но_си / хи_рсон'с_к'ї ми_ро_но_си / б'їл'ї в'ї_ї_ці // (Кїн.); ко_дола / та_ка во_на з_руба дес'ї_йак_п_али_ц' і_метр'їу дв'їна_цїт' / ш'їс_на_цїт' // (Меч.).

ДЕРГАТИ [дергати], -ю, -єш, дієсл., недок., перех. Очищати прядиво від костриці на металевій дергальній щїтці після того, як його витїпають на бительні й терниці (Банд., Гай.; [ЕСУМ II, с. 36; СУГО, с. 67]): ...на_ба_т_ел_ну б_ї_ут у_п_ї_ред / а_то_д'ї об_роб_л'а_ї_ут на_ш_ч'ї_т_ки / ї_дер_га_ї_ут / к_лоча о_к_ре_мо на_к_уж_п'ї пра_д_ут / а_к_уж_п_ї на_со_роч_ки / ран_че / йак бу_ли ра_до_ў_л'ан'ї со_роч_ки / на_ру_ш_н_ї_ки / це то_д'ї та_к //

(Банд.); ...а тоді це к'люча їд'єргали були / як тобі роска'зати / такого ма'бут' і ни їбачили / ну / таке жи'лл'їзними зубами таке'го було / йа'кес' к'ругле / йак їзарас їбачу / і це та'ко ви'д'оргували йо'го і ро'били йо'го чи'стен'ким // (Гай.).

ЇДЕН [йі'ден], **ЇДНА** [йід'на], **ЇДНО** [йід'но], числ. кількісний. Один (Берез., Вільш., Йос. 2, Мощ., Слюс.; [Грінч. II, с. 196; СУМ IV, с. 58]): о'то ро'дит їзарно / по т'ри ш'туки на їід'ному сти'бл'ї // (Берез.); а'ли їід'на з н'их к'аже / їзо'а / а їтам їа'к'їс' ї т'їво'ї куку'руз'ї фо'тограф'ї ру'юу'а // (Мощ.); а їжито їід'но / о'зиме // (Слюс.).

КЛОЧА [к'люча], -а, ім., сер. Ключчя (Банд., Богд., Гай., Жак., Люшн.): бу'ла ба'тел'на / бу'ла їтерни'ца / бу'ли дв'ї ш'ч'їтки // на ба'тел'н'у їбили // та їтурса їс'а в'їд'па'дала ди'риви'на / а о'ста'валос'а / ну їше їе там ди'риви'ни т'рохи / о'ста'валос'а на їтому / це називали ми йо'го к'люча // (Богд.); ...а тоді ўже / бу'ли та'к'ї їтерни'ці / ка'зали / їїх їбили // ви'би'вали так / шо ли'шались а лиш од'н'ї нитки / к'люча... // (Гай.); п'рад'їво мо'чили їбу'зу / по'том ви'т'агували / зби'вали на / шоб бу'ли к'люча / а по'том п'рали / це їа їпомн'у / їремн'а во'ни // (Люшн.).

КОЛОСОК [коло'сок], -а, ім., чол. Частина колоса, яка містить від двох до п'яти зерен (Вел. Кир.): ко'ли їз'ати нап'риклад пши'ниц'у / їбачила цеї колос'? їбачила // о'це в'їн їс'ої з'вец'а к'олос / а коло'сок / цеї колос скла'да'їи'ца с коло'ск'їу / це по-на'родному к'а'ут коло'сок // а насп'раўд'ї / це колос / а їтам у коло'сков'ї їе д'во'їе їзерен / т'ро'їе їзерен / їчерт'веро їзерен / ну / зр'їтка п'їа'теро / а в о'сно'їному / д'во'їе / т'ро'їе їзерен / о'то коло'сок / а їце колос // а'ли їл'уди к'а'ут коло'ски // (Вел. Кир.).

МЕНЬЧІЙ [мен'ч'її], -а, -е, прикм. вищ. ст. до малий і маленький; менчий (Бир.; [Грінч. II, с. 417; ЕСУМ III, с. 438]): пши'ниц'а їя'ра / во'на в о'сно'їном ї коло'сок їмен'ч'її / і во'на т'вир'да / на'с'їн'а їїїї / і во'на в о'сно'їному їде на їлекар'ск'ї їц'їп'ї / в о'сно'їному хл'їб там / ма'ка'рони // (Бир.).

МНЯГЕНЬКИЙ [мн'а'ген'ки], -а, -е, прикм., пестл. М'яченький (Дол., Зел. Пол., Піщ., Саб., Слюс.): а їба'бка к'аже / шо в'оз'ми ми'н'ї мн'а'ген'ку на го'луб'їц'ї // да / бо мн'а'х'ка їлегше об'їра'їи'ца / во'на при'її'ане / та ї лис'т'а їд'їи'ца са'мо // (Дол.); їа'к'шо ко'нопл'ї / во'ни там їпе'їне їремн'а ївимо'кли / їа'к'шо во'ни ўже мн'а'ген'к'ї ўже / шо во'ни ни їломн'а'ца / їгну'ца / шо ївимо'кли ўже / їїх ви'ки'дали в'їт'и / ви'ми'вали в'їт'ого їс'о'го / на'д'в'їр ви'сушували / аш то'ді їбили їїх // (Піщ.); їку'жил' / їо'шим та'к'її ви'со'к'її па'тик / о / і їтуди на'мотували о'цего ўже по'бите / о'це во'но / їак ївимо'кше / по'бите / во'но то'ді ўже мн'а'ген'ке т'а'ке ста'їе / об'мотували... // (Саб.); їе // і їкура'че бу'ва'їе зно'сок / та'ка мн'а'ген'ка шкара'лупка // (Слюс.).

НАВУТ [на'вут], -а, ім., чол. Нут – однорічна бобова рослина (Бай., Банд., Берез., Берест., Благ., Богд., Вел. Тр., Вільх., Вільш., Джул., Дуб., Жак., Зав., Йос. 1, Каз., Калм., Кам., Кидр., Кін., Красн., Луг., Люшн., Меч., Мощ., Осич., Піщ., Саб., Савр., Синиц., Слюс., Солг., Сол., Тауж., Таш., Чемер., Черн.; [ЕСУМ IV, с. 20, 119; СУГО, с. 132]): на'вут їе / а їтам пере'верн'ано / нут // на'вут їнас к'ажут / на'вут // (Банд.); на'вут / це їтоже ўхо'де с'у'да у'ц'ї бо'бов'ї / да // (Берез.); на'вут / це їчас'н'ки / ну / до'пус'т'їм к'ажд'її хо'з'аїн'ї мо'же там їрадочку дес' т'а'мо / радочок по'с'їяти // (Вільш.); на'вут / це з'найиш їбу'онду'ров'ї ба'гато сад'ат // (Каз.);

а_йак кажу́т на_нут? // на_на_вут? // на_вут / да? // *йе таке / да?* // на_вут / на_вут // (Осич.), на_вут сад_ат / бо_воно ж / кажу́т / *дуже до́брий суп з_н_ого* // (Осич.); а_ше ми ви_рошчува́ли / із_них до́брі пи_р_іш_ки / на_вут // *і_ти_пер ми вис_їва́йм й_го...* // та_ї *дуже до́брі пи_р_іж_ки з_ним / су_пи з_ним дуже до́брі* // (Мощ.); на_вут у_мене *зараз на_го_род_ї й_е* // (Таш.).

НАГУТ [на_гүт], -а, ім., чол. (Осич., Синиц., Чемер.; [ЕСУМ IV, с. 20, 119; СУГО, с. 132]) див. **НАВУТ** [на_вүт].

НАУТ [на_үт], -а, ім., чол. (Бурил., Гай., Гвозд. П., Йос. 2, Кон., Красн., Нед., Нов., Осич., Осіїв., Піщ., Чаус. Др., Чемер.; [ЕСУМ IV, с. 20, 119; СУГО, с. 132]) див. **НАВУТ** [на_вүт]: ну по_се́лах об_їза́т_їл_но сад_ат і_к_ва_с_ол_у / і_на_үт / і_ї_с_о / *кожен д_л_а_себе / хто х_оче* // (Гай.); а_ше *й_е_ї на_үт* // *ї_мене да_же й_е дес_ у_му_зо_лочку* // *ше і_дех_то_ї ни_з_на_й_е / шо_це на_үт* // бо_ї_а *й_їден раз на_мо_чила й_о_го і_ї_л_ала т_ро_ши_чки го_л_ї_ю та_ко на_ско_во_р_ї_тку / і_по_с_та_вила й_о_го р_ї_ден_ко та_ко / шо_б_воно од_ин сто_ї_а_ї на_ско_во_род_ї і_ї_ак п_ї_д_п_ра_жи_ла й_о_го* // *й_ак дам ко_му ж_мен_у* // *шо_це та_ке?* // *кажу на_үт* // *дуже до́брий* // (Йос. 2); на_үт / *це го_рох* // *го_рох к_ру_гли_ї на_зи_ва_й_и_ц_а го_рох / а_на_үт / на_үт в_ї_н мо_же бу_ти т_ро_ху_го_л_н_ї / р_ї_зно / в_ї_н з_ї_го_стри_ми му_ґ_ла_ми* // (Чаус. Др.).

ОЗДЗЬО [оз_з'о], част. вказівна. Ось (Дол., Слюс.): *ци_бу_л_а / оз_з'о / бач / на_с_ї_н_ач_ко з_би_рай_и_ц_а / та_ре_би_ц_а / с_ї_ї_и_ц_а* // (Слюс.).

ОЗДЗЬОГО [оз_з'о_го], част. вказівна див. **ОЗДЗЬО** [оз_з'о]: *оз_з'о з_ти_х ко_но_пл_ї_ў* // *оз_з'о_го* // *рад_на ро_би_ли / ру_ши_ки ро_би_ли та_к_ї_го / та_м дес_ у_ме_ни ше й_е ї_за_ґаш_ни_ку* // (Дол.).

ПРИСІСТИ [прі_с'їсти], -сяду, -сядеш, дієсл., док., перех. Нападати на рослину (про тлю) (Дуб.; [СУМ VIII, с. 19–20]): *а_бо_би / ти пон_ї_май_и_ш / ї_ме_ни по_за_п_ро_ши_л_ї р_ї_к це бу_ли / а_ш_ч_ас ни_ма_й_е / бо_т_л_а й_їх прі_с_ї_ла бу_ла / бу_ло к_ї_п_ка к_ор_чи_к_ї_ў* // *во_ни з_ер_но та_ке здо_ров_е і_с_хо_же на_го_рох / ну / здо_ров_е та_ке пу_х_на_те / то бо_би / то бо_би на_зи_ва_й_и_ц_а* // (Дуб.).

РАДОВИНА [радо_віна], -и, фонет., ім., жін. Рядовіна – груба тканина, що зазвичай іде на рядна, мішки тощо (Синиц.; [ЕСУМ V, с. 154; СУМ VIII, с. 924]): *ко_лис_ї_жи_ли / та_ко ни_хо_ди_ли пл_а_т_а / а з_радо_ви_ни / п_ра_ли п_ра_д_ї_во / ро_би_ли на_в_ир_с_та_т_ї / а_то_д_ї_ши_ли сп_ї_д_н_и_ц_ї / з_ї_к_ети / о_так ми_жи_ли* // *та_к по_ши_й_и_м ха_л_ат з_ди_с_ат_ки / та_ї та_к ку_сай_е за_т_ї_ло / а_та_к і_хо_ди_ли / да* // (Синиц.).

РАДОВЛЯНИЙ [радо_ў_л_ані], -а, -е, прикм. Виготовлений з грубої тканини власного виробництва (Банд., Дол., Йос. 1, Чер.): *та_ка со_р_оч_ка радо_ў_л_ана / з_п_ра_ди_ва / і_шта_ни / а_ме_сто г_у_зи_ка ку_соч_ок па_ти_ч_ка об_р_ї_за_н_ї_ї г_р_и_ш_ти_ї...* // (Дол.); *ту_т чи_л_ї_ла ба_к_ла_ш_ки ц_ї / а_то ше та_к_ї р_ї_ш_ки ту_т та_к_ї бу_ли ди_ру_ї_л_ан_ї* // *а_то й_е та_к_ї бу_ли по_ши_т_ї та_к_ї / ну / з_ма_те_р_ї_ї / це во_ни бу_ли радо_ў_л_ан_ї / ка_з_али ц_ї_ї дис_а_ч_ан_ї о_це / й_ак м_ї_ш_ки...* // (Чер.).

СІВАТИ [с_ї_вати], **СІВАЮТЬ** [с_ї_ва_ю_т], дієсл., недок., перех. Сіяти, кидати зерно, насіння звичайно в оброблену землю; засівати (Берез., Дол., Кам.; [Грінч. IV, с. 125; ЕСУМ V, с. 259]): *...мо_же ї_вас та_м бу_д_ут к_ос_ки? / ку_ку_р_у_зу с_ї_ва_й_те* // *й_а*

кажу да // (Гай.); пшениця *l'm'p'ku o'zima / l'yaroi ni'ma // l'yaroi ni s'ivayut / vo'na ni ta'koji u'rojajnos't'i //* (Дол.), колис' жито *l's'iyali // s'ivali žito / ce tože xar'oshe // xp'ib žit'n'ii xar'os'i'i //* (Дол.), п'радио *s'ivali //* (Дол.); п'росо / це то / шо *l'robl'at iz n'ogo p'šo'no / p'roso na l'pol'i s'ivayut / ta'ke ni'zen'ke //* (Кам.).

СЬОДНІ [*с'од'ні*], присл. Сьогодні (Банд., Бир., Жак., Йос. 1; [ЕСУМ V, с. 493]): *ти може ни бачила бобу? // а б'їб такего здорове зерно плисковате // ѓа могла б тоб'ї даже с'од'ні придос'тавити / василіна по'с'їяла б'їб / та ж ѓе на го'род'ї //* (Банд.); ...*тод'ї зи'рна ж ни було ў л'удїї / це дуже ми с'од'ні роск'їшно живем / ми дуже роск'їшно живем //* (Йос).

СЬОДНЯ [*с'од'н'я*], присл. (Берез., Красн.; [ЕСУМ V, с. 493]) див. **СЬОДНІ** [*с'од'ні*]: *о'то майе с'од'н'я приїти дес' комбайн кукуруз'анїї //* (Берез.); стручки ѓа *l'с'од'н'я обривала //* (Красн.); *ми го'ворим / шо / ої / ко'ров'ї там строк ди'с'а'того / а во'на л'вос'мого ўтиллилас'а / до ст'року / або ў ст'рок утиллилас' / с'од'н'я строк і с'од'н'я утиллилас'а / бувало і ў нас так //* (Берез.).

ШТИРІ [*ш'тир'ї*], -р'ьох, числ. кількісний. Штири, чотири (Меч., Таш.; [Грінч. IV, с. 514; ЕСУМ VI, с. 346]): ...*там коло н'ого ш'тир'ї чи л'їят' чоло'вік зах'вачу'ют' / там дес'їт' / дв'їнац'їт' / п'ят'нац'їт' куп і т'анут до скир'ди / а коло скир'ди ўже во'ни ѓого скла'да'ють і вит'а'га'ють п'рамо на скир'ду //* (Меч.); *одне р'їтко бу'ваєе / зерно / во'но / три / ш'тир'ї / п'ят' / так // стручок так'їго / а там во'но ў струч'ков'ї //* (Ташл.).

ЯЧИМІНЬ [*їачи'м'їн'*], [*їачие'м'їн'*], -меню, фонет., ім., чол. Ячмінь – злакова рослина (Бай., Банд., Берест., Вільх., Джул., Дол., Жак., Зав., Йос. 1, Кам., Кидр., Кон., Кр. Оз., Меч., Осич., Покр., Саб., Синиц., Синьк., Слюс., Став., Таш., Чемер., Чер., Черн.; АУМ I, к. 39): *їачи'м'їн' їде і то о'зим'її // ран'че була їара пшениц'а / їачи'м'їн' їарїї / ви'с'но'у с'їїут //* (Банд.); *пшениц'а їара с'їїут // о'зима і лшениц'а ѓе / і о'зим'її їачи'м'їн' //* (Кам.); *ўже кос'ат / зараз їачи'м'їн' / л'їз'н'її / ну / зим'її / та ж ўже кос'ат //* (Таш.); *а їачи'м'їн' ѓе і їарїї / і о'с'їн'її //* (Слюс.).

Висновки. Опрацьований лексичний матеріал увиразнює своєрідність говірок середньонадбузького ареалу. Зокрема про це свідчать яскраво виражені лексичні, фонетичні, рідше – акцентуаційні та граматичні варіанти говіркових назв. Скажімо, на лексичному рівні підтверджено активізацію творення синонімів до слів відомих у загальнонародній мові, напр.: *гаїда'рак // гаїдур – 1.* 'Добірна конопля, з якої збирають на посів насіння', 2. 'Рослина, що виросла окремо, напр., коноплина тощо', та розширення семантики лексем, напр.: *гаїдур – 1.* 'Добірна конопля, з якої збирають на посів насіння', 2. 'Рослина, що виросла окремо, напр., коноплина тощо', 3. *жарт.* 'Чоловік'. На рівні фонетики зафіксовано випадки наявності протетичного приголосного [г] перед голосними, напр.: *гол'її, г'убруш;* наявності вставного [н] після [м] на місці [ї], напр.: *ўрем'на, мн'а'ген'киї;* твердість [р] перед голосними, напр.: *п'рад'їво, рад'оў'л'анїї;* непослідовне стягнення подовжених приголосних, напр.: *к'лоча, на'с'їн'а;* заміщення у власне кількісних числівниках голосного [а] голосним

[i] у позиції після м'яких [с'] та [ц'] і напівм'якого [в']: 'дес'іт', дв'інац'іт' та ін. Проведено паралелі між зафіксованою автором діалектною лексикою і даними «Етимологічного словника української мови» (1982–2012), Одинадцятитомного «Словника української мови» (1970–1980), «Словаря української мови» за ред. Б. Д. Грінченка» (1907), «Словника українських говорів Одещини» за ред. О. І. Бондаря (2011). Ре-презентовано просторове поширення заналізованих найменувань. До кожної словникової статті подано унікальні приклади живого народного мовлення. Розширено джерельну базу української діалектології.

Перспективи дослідження вбачаємо в продовженні роботи над укладанням «Словника говірок Середнього Надбужжя».

Літерні скорочення назв обстежених населених пунктів

Кіровоградської обл. Голованівського р-ну – м. Гайворон (Гай.), с. Бандурове (Банд.), с. Березівка (Берез.), с. Берестяги (Берест.), м. Благовіщенське (Благ.), с. Богданове (Богд.), с. Великі Трояни (Вел. Тр.), с. Вільхове (Вільх.), с. Долинівка (Дол.), с. Жакчик (Жак.), смт Завалля (Зав.), с. Йосипівка (Йос. 1), с. Казавчин (Каз.), с. Калмазове (Калм.), с. Кошаро-Олександрівка (Кош.-Ол.), с. Люшнювате (Люшн.), с. Мечиславка (Меч.), с. Мощене (Моц.), с. Покровське (Покр.), с. Сабатинівка (Саб.), с. Салькове (Сальк.), с. Синицівка (Синиц.), с. Синьки (Синьк.), с. Солгутове (Солг.), с. Соломія (Сол.), с. Таужне (Тауж.), с. Ташлик (Таш.), с. Хашувате (Хашц.), с. Чемерпіль (Чемер.), с. Червоне (Чер.). *Миколаївської обл. Первомайського р-ну* – с. Благодатне (Благод.), с. Бурилово (Бурил.), с. Зелена Поляна (Зел. Пол.), с. Кінецьпіль (Кін.), с. Красненьке (Красн.), смт Криве Озеро (Кр. Оз.), с. Курячі Лози (Кур. Лоз.), м. Первомайськ (Пер.), смт Підгородна (Підгор.), с. Чаусове Друге (Чаус. Др.). *Одеської обл. Подільського р-ну* – с. Байбузівка (Бай.), с. Вільшанка (Вільш.), с. Гвоздавка Перша (Гвозд. П.), с. Дубинове (Дуб.), с. Зеленогірське (Зелен.), с. Йосипівка (Йос. 2), с. Кам'яне (Кам.), с. Концеба (Кон.), смт Любашівка (Люб.), с. Неділкове (Нед.), с. Новополь (Нов.), с. Осички (Осич.), с. Піщана (Піщ.), с. Полянецьке (Пол.), с. Пужайкове (Пуж.), смт Саврань (Савр.), с. Слюсареве (Слюс.), с. Чернече (Черн.), с. Ясенове Друге (Ясен. Др.). *Вінницької обл. Гайсинського р-ну* – с. Баланівка (Бал.), с. Білий Камінь (Біл. Кам.), с. Бирлівка (Бир.), с. Велика Кириївка (Вел. Кир.), с. Джулинка (Джул.), с. Кидрасівка (Кидр.), с. Лугова (Луг.), с. Мала Кириївка (Мал. Кир.), с. Ольгопіль (Ольг.), с. Осіївка (Осіїв.), с. Поташня (Пот.), с. Ставки (Став.), с. Устя (Уст.), с. Флорине (Флор.), смт Чечельник (Чеч.).

Література

1. *Аркушин Г. Л.* Словник західнополіських говірок: у 2 т. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. Т. 1–2.
2. *Березовська Г. Г.* Словник назв одягу та взуття у східноpodільських говірках. Умань: Уманське комунальне видавничо-поліграфічне підприємство, 2010. 420 с.
3. *Бичко З. М.* Словник діалектної лексики с. Грабовець Стрийського р-ну Львівської обл. Львів: Вид-во Львів ун-ту, 1992. 26 с.
4. *Бондар О. І.* Українське діалектне словникарство початку XXI століття. *Мова: структура, суспільство, культура*: зб. наук. статей [до 60-річчя з дня народження професора Бондаря Олександра Івановича]. Одеса: Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 2012. С. 127–142.
5. *Брiлінський Д. М.* Словник подільських говірок. Хмельницький: Редакційно-видавничий відділ, 1991. 116 с.
6. *Вербовий М. В.* Спроба характеристики говірки села Лозоватка Криворізького району Дніпропетровської області. *Ukrainistica*. Кривий Ріг – Краків, 2011. Вип. 9. С. 99–124.
7. *Гриценко П. Ю.* Тваринницька лексика українських західностепових говірок. Питання організації тематичної групи. *Структура українських говорів: зб. наук. праць / відп. ред. І. Г. Матвіяс*. Київ: Наукова думка, 1982. С. 142–170.
8. *Гриценко П. Ю.* Українська діалектна лексика: реальність і опис (деякі аспекти). *Діалектна лексика: лексикологічний, лексикографічний та лінгвогеографічний аспекти*. Глухів: РВВ ГДПУ, 1991. с. 5–24.
9. *Гуцульські світи: лексикон / Н. В. Хобзей, О. І. Сімович, Т. О. Ястремська, Г. М. Дидик-Меуш*. Львів: Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича НАН України, 2013. 667 с. Серія – Діалектологічна скриня.
10. *Дакі О. А.* Ботанічна лексика в українських говірках межиріччя Дністра і Дунаю: автореф. дис. ... канд. філол. наук: [спец.] 10.02.01 «Укр. мова»; НАН України, Ін-т укр. мови. К., 2014. 16 с.
11. *Зеленько А. С.* Словник специфічної лексики с. Чайкине Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської обл. Методичні вказівки з діалектології української мови. Луганськ: ЛДПІ, 1990. С. 40–53.
12. *Мартинова Г. І., Щербина Т. В.* Словник середньонаддніпрянських говірок. Черкаси: Видавець Ю. А. Чабаненко, 2020. 492 с.
13. *Матеріали до словника подільського говору / упоряд. І. В. Гороф'янюк*. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2021. 461 с.
14. *Москаленко А. А.* Словник діалектизмів українських говірок Одеської області. Одеса: [б. в.], 1958. 78 с.
15. *Омельченко З. Л., Клименко Н. Б.* Матеріали до словника східностепових українських говірок. Донецьк: Вид-во ДонНУ, 2006. 114 с.

16. Поліщук Л. Б. Структурна організація та географія назв традиційного будівництва в східноpodільських говірках: автореф. дис. ... канд. філол. наук: [спец.] 10.02.01 «Укр. мова». Вінниця, 2015. 23 с.
17. Поліщук С. С. Характеристика говорів середньонадбузького ареалу. *Записки з українського мовознавства*. Одеса: ПолиПринт, 2018. Вип. 25. С. 17–26.
18. Романченко А. П., Казанірска В. А. Говіркова лексика Південної Бессарабії і сучасна українська мова: зіставний аспект. *Записки з українського мовознавства*: зб. наук. пр. / гол. ред. Ж. В. Краснобаєва-Чорна. Одеса: Полипринт, 2021. С. 24–30.
19. Сагаровський А. А. Фрагмент діалектного словника Харківщини. *Волинь – Житомирщина: Історико-філологічний збірник із регіональних проблем*. Житомир, 2001. № 6. С. 249–254.
20. Словник буковинських говірок / ред. Н. В. Гуйванюк. Чернівці: Рута, 2005. 688 с.
21. Словник українських східнослобожанських говірок / уклад.: М. О. Волошинова, К. Д. Глуховцева, В. В. Леснова та ін.; заг. ред. К. Д. Глуховцева, В. В. Леснова. Вид. друге, зі змін. й допов. Київ: Талком, 2021. 407 с.
22. Тищенко Т. М. Лексика бджільництва Східного Поділля. Умань: Софія, 2008. 90 с.
23. Тищенко Т. М. Принципи укладання словника східноpodільських говірок. *Філологічний часопис*. Умань, 2021. Вип. 2 (18). С. 82–90.
24. Тищенко Т. М. «Словник східноpodільських говірок» як відображення номінаційних процесів у східноpodільському ареалі української мови. *Філологічний часопис*. Умань, 2017. Вип. 2 (10). С. 216–226.
25. Тищенко Т. М. Східноpodільський родильний обряд: лексикографічний та текстовий описи. Умань: Візаві, 2014. 460 с.
26. Чабаненко В. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини: у 4 т. Запоріжжя: [б. в.], 1992. Т. 1–4.
27. Щербина Т. В. Словник говірки с. Журавка Шполянського р-ну Черкаської обл. *Мовознавчий вісник*. Черкаси, 2018. Вип. 24–25. С. 177–186.
28. АУМ – Атлас української мови: у 3 т. Київ: Наук. думка, 1984–2001. Т. 1–3.
29. Грінч. – Словник української мови: у 4 т. / за ред. Б. Грінченка. Київ: Вид-во АН УРСР, 1907. Т. 1–4.
30. ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: у 7 т. / за ред. О. С. Мельничука. Київ: Наук. думка, 1982–2012. Т. 1–6.
31. СУГО – Словник українських говорів Одещини / ред. О. І. Бондар. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2011. 224 с.
32. СУМ – Словник української мови: в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1970–1980. Т. 1–11.

References

1. Arkushyn, H. L. (2000), *Dictionary of Western Polissya dialects: 2 Vol. set [Slovnnyk zakhidnopoliskykh hovirok: u 2 t.]*, RVV «Vezha» Volyn. derzh. un-tu im. Lesi Ukrainky, Lutsk, T. 1–2.
2. Berezovska, H. H. (2010), *Dictionary of clothing and footwear names in the dialects of Eastern Podillia [Slovnnyk nazv odiahu ta vztuttia u skhidnopolidskykh hovirkakh]*, Umanske komunalne vydavnycho-polihrafichne pidpriemstvo, Uman, 420 p.
3. Bychko, Z. M. (1992), *Dictionary of dialectal vocabulary of the village of Hrabovets, Stryi district, Lviv region [Slovnnyk dialektnoi leksyky s. Hrabovets Stryiskoho r-nu Lvivskoi obl.]*, Vyd-vo Lviv un-tu, Lviv, 26 p.
4. Bondar, O. I. (2012), *Ukrainian dialectal lexicography of the beginning of the 21st century [Ukrainske dialektne slovnnykarstvo pochatku XXI stolittia]*, Mova: struktura, suspilstvo, kultura: zb. nauk. statei [do 60-richchia z dnia narodzhennia profesora Bondaria Oleksandra Ivanovycha], Odeskyi rehionalnyi instytut derzhavnogo upravlinnia Natsionalnoi akademii derzhavnogo upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy, Odesa, pp. 127–142.
5. Brylinskiy, D. M. (1991), *Dictionary of Podillia dialects [Slovnnyk podilskykh hovirok]*, Redaktsiino-vidavnychiy viddil, Khmelnytskyi, 116 p.
6. Verbovyi, M. V. (2011), *From the observations of the subdialect of Lozovatka village in Kryvyi Rih district of Dnipropetrovsk region [Sproba kharakterystyky hovirky sela Lozovatka Kryvorizkoho raionu Dnipropetrovskoi oblasti]*, Ukrainistica, Kryvyi Rih–Kraiv, Vyp. 9, pp. 99–124.
7. Hrytsenko, P. Yu. (1982), *Animal vocabulary of Ukrainian Western Steppe dialects. Issues of organization of the thematic group [Tvarynnytska leksyka ukrainskykh zakhidnostepovykh hovirok. Pytannia orhanizatsii tematychnoi hrupy]*, Struktura ukrainskykh hovoriv: zb. nauk. prats, Vidp. red. I. H. Matviias, Naukova dumka, Kyiv, pp. 142–170.
8. Hrytsenko, P. Yu. (1991), *Ukrainian dialectal vocabulary: reality and description (some aspects) [Ukrainska dialektna leksyka: realnist i opys (deiaiki aspekty)]*, Dialektna leksyka: leksykologichnyi, leksykohrafichnyi ta linvoheohrafichnyi aspekty, RVV HDPU, Hlukhiv, pp. 5–24.
9. (2013), *Hutsul worlds. Lexicon [Hutsulski svity. Leksykon]*, N. V. Khobzei, O. I. Simovych, T. O. Yastremska, H. M. Dydyk-Meush, NAN Ukrainy, In-t ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakevycha, Vidp. red. N. V. Khobzei, In-t ukrainoznav. im. I. Kryp'iakevycha NAN Ukrainy, Lviv, 667 p., Seria: Dialektolohichna skrynia.
10. Daki, O. A. (2014), *Botanical vocabulary in the Ukrainian dialects of the Dniester-Danube interfluvium: abstract for PhD thesis in Philology: [specialty] 10.02.01 "Ukrainian language" [Botanichna leksyka v ukrainskykh hovirkakh mezhyrichchia Dnistra i Dunaiu: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: [spets.] 10.02.01 «Ukr. mova»]*, NAN Ukrainy, In-t ukr. movy, K., 16 p.
11. Zelenko, A. S. (1990), *Dictionary of specific vocabulary of Chaikyne village, Novhorod-Siverskyi district, Chernihiv region [Slovnnyk spetsyfychnoi leksyky s. Chai-*

- kyne Novhorod-Siverskoho r-nu Chernihivskoi obl.], *Metodychni vkazivky z dialektolohii ukrainskoi movy*, LDPI, Luhansk, 1990. pp. 40–53.
12. Martynova, H. I., Shcherbyna, T. V. (2020), *Dictionary of Middle Dnipro dialects [Slovnnyk serednonaddnpirianskykh hovirok]*, Vydavets Yu. A. Chabanenko, Cherkasy, 492 p.
 13. (2021), *Materials for the Dictionary of the Podillia dialect [Materialy do slovnnyka podiliskoho hovoruj]*, Uporiad. I. V. Horof'ianiuk, TOV «TVORY», Vinnytsia, 461 p.
 14. Moskalenko, A. A. (1958), *Dictionary of dialectisms of Ukrainian dialects from Odesa region [Slovnnyk dialektyzmiv ukrainskykh hovirok Odeskoi oblasti]*, [b. v.], Odesa, 78 p.
 15. Omelchenko, Z. L., Klymenko, N. B. (2006), *Materials for the Dictionary of Eastern Steppe Ukrainian Dialects [Materialy do slovnnyka skhidnostepovykh ukrainskykh hovirok]*, Vyd-vo DonNU, Donetsk, 2006. 114 p.
 16. Polishchuk, L. B. (2015), *The structural organization and the geography of the traditional construction names in the East Podillia dialects: abstract for PhD thesis in Philology: [specialty] 10.02.01 «Ukrainian language» [Strukturna orhanizatsiia ta heohrafiia nazv tradytsiinoho budivnytstva v skhidnopodiliskykh hovirokakh: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: [spets.] 10.02.01 «Ukr. mova»]*, Vinnytsia, 23 p.
 17. Polishchuk, S. S. (2018), *Characteristic features of the Middle Bug area dialects [Kharakterystyka hovoriv serednonadbuzkoho arealu]*, *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva*, PolyPrynt, Odesa, Vyp. 25, pp. 17–26.
 18. Romanchenko, A. P., Kanazirska, V. A. (2021), *Colloquial vocabulary of Southern Bessarabia and modern Ukrainian language: a comparative aspect [Hovirokova leksykyka Pivdennoi Bessarabii i suchasna ukrainska mova: zistavnyi aspekt]*, *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva: zb. nauk. pr., Hol. red. Zh. V. Krasnobaieva-Chorna*, Polyprynt, Odesa, pp. 24–30.
 19. Saharovskiy, A. A. (2001), *The fragment of the dialect dictionary of the Kharkiv region [Frahment dialektnoho slovnnyka Kharkivshchyny]*, *Volyn–Zhytomyrshchyna: Istoryko-filolohichni zbirnyk iz rehionalnykh problem*, Zhytomyr, № 6, pp. 249–254.
 20. (2005), *Dictionary of Bukovinian dialects [Slovnnyk bukovynskykh hovirok]*, Red. N. V. Huivaniuk, Ruta, Chernivtsi, 688 p.
 21. (2021), *Dictionary of Ukrainian Eastern Slobozhanshchyna dialects [Slovnnyk ukrainskykh skhidnoslobozhanskykh hovirok]*, Uklad.: M. O. Voloshynova, K. D. Hlukhovtseva, V. V. Liesnova ta in., zah. red. K. D. Hlukhovtseva, V. V. Liesnova, Vyd. druhe, zi zmin. y dopov., Talkom, Kyiv, 407 p.
 22. Tyshchenko, T. M. (2008), *Vocabulary of beekeeping in Eastern Podillia [Leksykyka bdzhilnytstva Skhidnoho Podillia]*, Sofia, Uman, 90 p.
 23. Tyshchenko, T. M. (2021), *Principles of the compilation of the Dictionary of East-Podillia dialects [Pryntsypy ukkladannia slovnnyka skhidnopodiliskykh hovirok]*, *Filolohichni chasopys*, Uman, Vyp. 2 (18), pp. 82–90.
 24. Tyshchenko, T. M. (2017), «*Dictionary of East-Podillia dialects*» as the mirror of nomenclature processes in the East-Podillia area of the Ukrainian language [«*Slovnnyk*

- skhidnopodilskykh hovirok» yak vidobrazhennia nominatsiinykh protsesiv u skhidnopodilskomu areali ukrainskoi movy*, Filolohichniy chasopys, Uman, Vyp. 2 (10), pp. 216–226.
25. Tyshchenko, T. M. (2014), *The East Podillia birth rite: lexicographic and textual descriptions* [Skhidnopodilskyi rodylnyi obriad: leksykohrafichnyi ta tekstovyi opysy], Vizavi, Uman, 460 p.
 26. Chabanenko, V. A. (1992), *Dictionary of dialects of the Lower Dnipro region: 4 Vol. set* [Slovnyk hovirok Nyzhnoi Naddniprianshchyny: u 4 t.], [b. v.], Zaporizhzhia, T. 1–4.
 27. Shcherbyna, T. V. (2018), *Dialect dictionary of Zhuravska village in Shpolyanskiy district of Cherkasy region* [Slovnyk hovirky s. Zhuravka Shpolyanskoho r-nu Cherkaskoi obl.], Movoznavchyi visnyk, Vyp. 24–25, pp. 177–186.
 28. AUM – (1984–2001), *Atlas of the Ukrainian Language: 3 Vol. set* [Atlas ukrainskoi movy: u 3 t.], Nauk. dumka, Kyiv, T. 1–3.
 29. Hrinch. – (1907), *Dictionary of the Ukrainian Language: 4 Vol. set* [Slovnyk ukrainskoi movy: u 4 t.], Za red. B. Hrinchenka, Vyd-vo AN URSR, Kyiv, T. 1–4.
 30. ESUM – (1982–2012), *Etymological Dictionary of the Ukrainian Language: 7 Vol. set* [Etymolohichniy slovnyk ukrainskoi movy: v 7 t.], Za red. O. S. Melnychuka, Nauk. dumka, Kyiv, T. 1–6.
 31. SUHO – (2011), *Dictionary of Ukrainian dialects of Odesa region* [Slovnyk ukrainskykh hovoriv Odeshchyny], Red. O. I. Bondar, ONU imeni I. I. Mechnykova, Odesa, 224 p.
 32. SUM – (1970–1980), *Dictionary of the Ukrainian Language: 11 Vol. set* [Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 t.], Za red. I. K. Bilodida, Nauk. dumka, Kyiv, T. 1–11.